

**Recenzja pracy doktorskiej
mgr Magdaleny Filipczak pt. *PRAGNIENIE SPOTKANIA*,
sporządzona w związku z postępowaniem w sprawie nadania
stopnia doktora wszczętym w Akademii Sztuk Pięknych w Katowicach**

Promotor: dr hab. Lesław Tetla, prof. ASP

Część I – ocena dorobku twórczego i artystycznego mgr Magdaleny Filipczak

Pani mgr Magdalena Filipczak urodziła się w Katowicach w 1987 roku. Studiowała w Akademii Sztuk Pięknych we Wrocławiu w latach 2010–2012, kontynuowała studia w ASP w Warszawie w latach 2012–2013, Wydział Malarstwa. Studiowała w Akademii Sztuk Pięknych w latach 2013–2015 w Warszawie, na Wydziale Sztuki Mediów. Dyplom licencjacki zrealizowała w Pracowni Narracji Fotograficznej prof. ASP Prota Jarnuszkiewicza. Dyplom magisterski zrealizowała w Pracowni Sztuki Operatorskiej prof. Andrzeja J. Jaroszewicza oraz w Pracowni Reżyserii Widowisk i Scenografii prof. ASP Marcina Jarnuszkiewicza. Studia doktoranckie w ASP w Katowicach rozpoczęła w 2017 roku na Wydziale Artystycznym w Pracowni Interdyscyplinarnej pod opieką artystyczną prof. ASP Lesława Tetli.

Dotychczasowe doświadczenia Doktorantki, zbudowane w oparciu o szerokie spektrum kierunków jakie studiowała: od malarstwa, poprzez fotografię, multimedia, scenografię i reżyserię światła, w konsekwencji, niejako podsumowując ten okres – podjęła studia doktoranckie w Pracowni Interdyscyplinarnej prowadzonej przez dr hab. Lesława Tetlę, na katowickiej ASP. Wnikliwie analizując ścieżkę rozwoju Doktorantki, której zwieńczeniem na tym etapie jest praca doktorska, mogę z przekonaniem stwierdzić, że wybór szeroko rozumianego, interdyscyplinarnego obszaru sztuki był trafną decyzją.

Magdalena Filipczak w portfolio umieściła wybór swoich osiągnięć. Choć nie dają pełnego obrazu dorobku artystycznego i organizacyjnego, stanowią podstawę do pozytywnej oceny. W latach 2012 – 2019 zrealizowała kilka autorskich projektów – scenograficznych i reżyserii świa-

tła. Zrealizowała kilka autorskich filmów, współpracowała również przy realizacji filmów z innymi autorami: m.in. z Lechem Majewskim i Anną Retoruk. W 2019 r. brała udział w jednym z najbardziej prestiżowych przeglądów sztuki nowych mediów, 18 Biennale Sztuki Mediów WRO. W 2019 r. otrzymała na XVIII Festiwalu Prapremier Nagrodę dla twórców spektaklu „Staś i zła noga” z Teatru Śląskiego im. Stanisława Wyspiańskiego w Katowicach.

Część II – ocena pracy doktorskiej mgr Magdaleny Filipczak pt. *Pragnienie spotkania*

Praca doktorska Magdaleny Filipczak to dyptyk wideo artów zatytułowany *Pragnienie spotkania*, na który składają się dwie realizacje: *Spotkanie I*, oraz *Spotkanie II (Basen)*. Pierwszy został zrealizowany w opuszczonym hotelu, w którym bohaterka spaceruje w otoczeniu wyświetlanych na ścianach filmów. Choć przestrzeń jest - jak opisuje autorka - zastana, widz ma wrażenie obcowania z precyzyjnie zbudowaną scenografią, która doskonale uzupełnia znaczeniową i formalną konstrukcję filmów. W autorskim opisie znajdujemy informację, że wykorzystane wnętrza to opuszczony hotel, którego symboliczna wartość określana jest przez Doktorantkę jako przestrzeń bezpieczna, przystań w trakcie podróży, która dana jest nam tylko na chwilę, póki wizyta będzie trwała. Z tą interpretacją trudno mi się zgodzić, bowiem moje odczytanie symboliki wnętrza jest na nieco innym, bardziej uniwersalnym poziomie. Nie znajduję bezpośrednich odniesień w obrazach do lokalizacji. Czy jest nim – jak chce autorka – hotel, czy anonimowa industrialna przestrzeń, wydaje się mieć mniejsze znaczenie. Natomiast relacja przestrzeni i wyświetlanych w niej obrazów są kluczowe. Bohaterka filmu - młoda kobieta – dwukrotnie przechodzi przez drzwi. Za pierwszym razem znajduje się w dużym pomieszczeniu przywołującym skojarzenia z łaźnią. Wyświetlane na ścianach filmy, w których starsza kobieta poddawana jest zabiegom pielęgnacyjnym: obmywaniu dłoni, myciu, wycieraniu pleców, suszeniu włosów, podkreślają konotacje znaczeniowe. Starsza kobieta wydaje się być zadowolona. Uśmiecha się, biernie poddaje się zabiegom. Młoda kobieta – bohaterka filmu – zdaje się być bierną uczestniczką tego spektaklu. Dotyka ściany, przygląda się obrazom – wspomnieniom, które wizualizują projekcje. Powtórzona zostaje scena przejścia przez drzwi. Tym razem jednak ściany są pozbawione obrazu. Bohaterka powtarza gest dotknięcia ściany, ale obrazy się nie pojawiają. W ostatnim ujęciu dziewczyna znika w rozświetlonym, zamglonym pomieszczeniu, wchodząc w smugę światła zaciera kontury sylwetki. Obrazowi towarzyszy monotony, podkreślający nostalgiczną i spokojną atmosferę ujęć dźwięk. Jednorodna, niemal mantryczna fraza scala rytm poszczególnych ujęć. Kompozycje kadrów są równie spokojne. Kamera rejestruje obiektywnym okiem wydarzenia, a niewielki ruch odbywa się jedynie wewnątrz kadru. Rytm: od szerokiego planu, poprzez ogólny do detalu, ujęcia są długie, a ich monotonia podkreśla nastrój.

Druga część - *Spotkanie II (Basen)* to nasycona symbolami realizacja, której dominantę zarówno znaczeniową jak i formalną stanowi basen. Rozpoczynające ujęcie zbliżenia na twarz leżącej młodej kobiety mogłoby sugerować, że kolejne sceny są marzeniem, być może wspomnieniem. Podobnie jak we wcześniejszej realizacji oglądamy ujęcia nagrane ze statycznej kamery, która rejestruje obraz wnętrza z wyświetlanym na ścianę wielkoformatową projekcją wideo. Specyficzna atmosfera podkreślona jest – podobnie jak w wyżej opisanej realizacji - muzyką. Tym razem jest to bardziej rozbudowany utwór, który doskonale dopełnia poszczególne ujęcia. Relacja dwóch kobiet: starszej i młodszej jest oparta na spokojnej, nawet mo-

mentami wesołej – budzącej uśmiechy na twarzach bohaterek rozmowie. Widz jednak nie sły-
szy słów tego dialogu. Pozostaje w sferze intymnej, sekretnej relacji pomiędzy kobietami.
Scena w oczywisty sposób przywołuje skojarzenia z upływającym czasem, nostalgią za minioną
chwilą, za tytułowym spotkaniem. Czy obrazy na ścianie są reminiscencją przeszłości? Czy
projektują nadzieję? Kulminacyjnym momentem filmu jest scena, w której dziewczyna wska-
kuje do basenu. Podkreślona muzycznym akcentem staje się symbolicznym i równocześnie
dosłownym gestem przejścia zanurzenia w pierwotnej materii wody. Skok niweczy czystość
lustrzanej tafli wody, zacierając to, co dotychczas było widoczne.

Choć praca doktorska w części artystycznej została zaprezentowana i opisana jako *Pragnienie
spotkania*, faktycznie mamy połączone dwie realizacje. Nie czynię z tego zarzutu. Filmy łączą
się w dyptyk, uzupełniając się wzajemnie. Oglądanie ich w tej połączonej formie dopisuje do-
brze pewne wartości symboliczne, odwołując się do sfery znaczeń. Są to relacje pomiędzy pra-
gnieniem a jego projekcją, pomiędzy tym co namacalne a ulotne, tym co realne a wirtualne (w
rozumieniu potencjalności zdarzenia). W załączonych materiałach nie znalazłem niestety dat
realizacji filmów. Opisane zostały tylko ramowo, jako powstałe w czasie trwania studiów dok-
toranckich (lata 2017 – 2020). Nie znalazłem również informacji dotyczącej autora/autorów
muzyki towarzyszącej obrazom.

Opis pracy doktorskiej pani Magdaleny Filipczak zatytułowanej *Pragnienie spotkania* podzie-
lony został na trzy zasadnicze części: *I Zagadnienie spotkania; II. Zagadnienie spotkania a ma-
larstwo, poezja; III. Własne działania artystyczne w kontekście zagadnienia spotkania*.
W części I doktorantka skupia się na analizie semantycznego znaczenia pojęć stanowiących
kluczowe zagadnienia rozdziałów: gest, dotyk, dialog, pożegnanie, oczekiwanie, wstyd. Specy-
ficznym aspektem tej części pracy jest wykorzystywanie tych pojęć do opisu filozoficznego i
symbolicznego, kontekstualizowania ich w relacji do własnej twórczości. Staje się rodzajem
„słownika”, dzięki któremu bardziej klarowna staje się percepcja jej twórczości, opartej na uży-
ciu wyrazistej symboliki, gestów czy przedmiotów.

II część pracy: *Zagadnienie spotkania a malarstwo, poezja*; to skrajnie subiektywny wybór,
które w intencji Magdaleny Filipczak uzupełniają opisywany problem przykładami prac przy-
toczonych twórców: Edvarda Muncha w kontekście pojęcia zazdrości, Andrzeja Wróblew-
skiego w kontekście zagadnienia śmierci oraz Rainera Marii Rilkego w kontekście zagadnienia
tęsknoty.

Choć prace Edvarda Muncha z przytoczonego cyklu są z pewnością dobrym przykładem obra-
zów analizujących temat zazdrości, to zabrakło mi w analizie doktorantki pełniejszych, pogłę-
bionych rozważań dotyczących choćby strony formalnej obrazu. Znaczenia i symboliki koloru,
która stanowi - w moim pojęciu – o głównej sile cyklu. Autorka skupia się wyłącznie na literac-
kiej, narracyjnej warstwie dzieł. Podobnie jest w kolejnej części przywołującej obrazy Andrzeja
Wróblewskiego m.in. *Syn i zabita matka* w kontekście śmierci. Choć w tym przypadku analiza
jest nieco bardziej pogłębiona, to w tekście nie znalazłem wyjaśnienia, w jakim kontekście zo-
stały umieszczone i dlaczego akurat te, a nie inne dzieła zostały przytoczone. Jeśli argumentem
jest subiektywność wyboru, to w mojej opinii trochę za mało. Ostatnią część tego rozdziału
uzupełnia wiersz R.M. Rilkego pt. *Zgaś mi oczy* interpretowany w kontekście pojęcia tęsknoty.
Tu również nie do końca jest dla mnie czytelna zasadność wyboru. Skąd przywołanie –znako-
mitego skądinąd poety- a nie artysty wizualnego? Czy należy to zrzucić na karb interdyscypli-
narności działań doktorantki? Chwalebne jest szerokie spojrzenie i świadomość istnienia róż-
norodnych mediów. Moje zastrzeżenie budzi jedynie brak uzasadnienia takiego wyboru, poza

oczywistą warstwą literacką. III część pracy *Własne działania artystyczne w kontekście zagadnienia spotkania*, to zgodnie z tytułem opis przykładowych realizacji, które powstały w trakcie studiów doktoranckich, skupiających się na subiektywnym wyborze analizy pojęcia spotkania w oparciu o aspekt dotyku i dialogu. W kolejnych częściach rozdziału czytamy opisy prac: pt. Dotyk I, Powracający wciąż obraz nie daje o sobie zapomnieć, Spotkanie I oraz Spotkanie II (Basen), przy czym ostatnie dwie opisywane realizacje, są częścią artystyczną pracy doktorskiej szczegółowo opisane powyżej.

Realizacja dzieła artystycznego w obydwu częściach dyptyku jest dziełem spójnym, przemyślanym, w którym doktorantka zastosowała sprawdzone metody realizacji. Konstrukcja filmów zakłada nagranie ujęć, w których aktorka obcuje z prezentowanymi, przygotowanymi wcześniej sekwencjami, wchodząc z nimi bądź to w niewielkie interakcje, bądź stanowią istotne uzupełnienie kadru. Dzieło, dzięki temu zabiegowi pozwala na interpretowanie na wielu płaszczyznach. Zarówno podstawowym, na którym skupiła się w opisie pracy doktorantka, ale również istotne są znaczenia formy czysto plastycznej. Kompozycji kadru, jego rytmu, zastosowanej gamy kolorystycznej, oświetlenia jaki i precyzyjnie dobranej muzyki. Bogactwo znaczeń w mojej opinii wykracza poza opis autorki. Wydaje się, że Magdalena Filipczak jest jedną z tych artystek, których twórczość można interpretować na wiele sposobów. Jest przestrzenią, którą wypełnia wrażliwość odbiorcy i to w dużej mierze od niego zależy ile będzie w stanie wziąć.

Dzieło zrealizowane w ramach doktoratu charakteryzuje profesjonalizm realizacyjny, precyzyjne i świadome operowanie formą, uniwersalnością przekazu, bogactwem znaczeń. Istotne jest również zredukowanie możliwych środków wyrazu. Pozbawienie filmów będących dziełem artystycznym pracy doktorskiej ścieżki dialogowej, jest koncepcją świadomego ograniczenia elementów, dzięki czemu czemu siła obrazu zyskuje. Twórczość Magdaleny Filipczak to udane SPOTKANIE dialogu między emocjami a wrażliwością odbiorcy. Prace jakie zostały przedłożone do recenzji uważam za dojrzałe, świadome i dobrze podsumowujące dotychczasowe doświadczenia. Dzieło, zarówno w części artystycznej, jak i pisemnej oraz dotychczasowy dorobek spełniają w mojej opinii wymagania stawiane wobec pracy doktorskiej i z całą pewnością posiadają cechy oryginalnej twórczości artystycznej.

Część III – konkluzja

Pracę doktorską mgr Magdaleny Filipczak oceniam pozytywnie i stwierdzam, że zarówno jakość artystyczna jak i zakres spełnia wymogi art. 186 i 187 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Wnioskuje do Rady Dyscypliny Akademii Sztuk Pięknych w Katowicach o przyznanie mgr Magdalenie Filipczak stopnia doktora w dziedzinie sztuka w dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki.